

LOPPURAPORTTI

Utsjoen elinkeinojen kehittämishanke

1.5.2018 – 30.6.2020

Hankkeen jatkoaika 31.12.2020 saakka

Sisällysluettelo

1. Toteuttaja.....	1
2. Hankkeen nimi ja hanketunnus.....	1
3. Yhteenveto hankkeesta.....	1
4. Raportti.....	2
4.1 Hankkeen tavoitteet.....	2
a. ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on.....	2
b. hankkeen tavoitteet.....	3
4.2 Toteutus.....	4
a. toimenpiteet.....	4
b. aikataulu.....	29
c. resurssit ja toteutuksen organisaatio.....	29
d. kustannukset ja rahoitus.....	31
e. raportointi ja seuranta.....	31
f. toteutusoletukset ja riskit.....	31
4.3 Yhteistyökumppanit.....	31
4.4 Tulokset ja vaikutukset.....	32
5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi.....	34
6. Ohjausryhmän arviointi hankkeesta.....	35
7. Allekirjoittajat ja päiväys.....	36

1. Toteuttajan nimi

Utsjoen kunta, elinkeinotoimi

2. Hankeen nimi, hanketunnus ja toteuttamisaika

Utsjoen elinkeinon kehittämissanke, 66911, 1.5.2018 – 30.6.2020. Hankkeen jatkoaika 31.12.2020 saakka.

3. Yhteenveto hankkeesta

Utsjoen kunnassa koettiin kesämatkailijoiden määrän romahtaminen vuonna 2017 voimaan tulleen Tenojoen uuden kalastussäännön myötä. Tämä näkyi yritysten liikevaihdon pientymisenä ja sitä kautta välillisinä vaikutuksina kunnan aluetaloudessa ja elinvoimassa. Tässä tilanteessa tarvittiin toimenpiteitä, joiden avulla lähdettäisiin kehittämään kunnan kaikkien elinkeinon toimintamahdollisuuksien parantamista hyvässä yhteistyössä. Yhtä aikaa tämän hankkeen kanssa elinkeinotoimi toteutti Utsjoen matkailun maankäyttösuunnitelma –hankkeen toimenpiteitä saaden näin synergiahyötyä.

Saamelaisenemmistöisessä kunnassa on elinkeinoja kehitettäessä huomioitava vahvasti paikallislähtöisyys ja kulttuurisensitiivisyys. Hankkeessa luotiin toimintamalli, missä eri elinkeinon edustajista koottiin elinkeinon kehittämissyöryhmä. Työryhmän jäsenet edustivat kunnan isoimpia toimialoja: rajakauppaa, matkailua ja poronhoitoa. Tällä toimintamallilla saatiin luotua aikaisempaa avoimempi ja suurempi keskusteluyhteys eri elinkeinon kesken.

Hankkeessa lähdettiin kasvattamaan Utsjoen tunnettuutta uniikkina ja monipuolisena luontomatkailukohteena erilaisin aluemarkkinoinnin keinoin. Pääpaino oli digitaalisessa markkinoinnissa ja seurantalukujen perusteella voidaan todeta alueen tunnettuuden kasvaneen huomattavasti. Matkailuyrityksissä otettiin käyttöön uusia luontoon pohjautuvia aktiviteetteja ja asiakasrakenne alueella monipuolistui.

Hankkeessa tavoitteena oli myös lisätä nuorten tietoisuutta eri elinkeinon antamista mahdollisuuksista toimia sekä yrittäjänä että työllistymispaikkoina. Hankkeen avulla pystyttiin kouluissa hyödyntämään yhteistyötä yrittäjien kanssa ja toteuttamaan yrittäjyyskasvatusta käytännön tasollakin.

Koronapandemian levittyä maaliskuussa 2020 aiheutti se paitsi hankkeen toimenpiteiden vaikeutumisen, myös valtavan taloudellisen katastrofin kunnan yrityksille. Rajakaupan ja matkailun loppuminen käytännössä kokonaan valtakunnan rajojen sulkeutumisen myötä vei yritysten liikkeenvaihdon ja se tulee näkymään aluetaloudellisina vaikutuksina vielä pitkään.

4. Raportti

4.1. Hankkeen tavoitteet

- a. ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020

Hankkeella edistetään Utsjoen yritystoiminnan monipuolistumista matkailun ja muiden elinkeinojen yhteistoiminnallisuuden kautta. Tämä kehittää olemassa olevien yritystoimintaa, lisää uusien yritysten määrää, vahvistaa monialayrittäjyyttä sekä lisää palvelutarjontaa. Hankkeessa kehitettävä yhteistoiminnallinen kehittämissmalli ja kulttuurisensitiivinen lähestymistapa lisäävät laajasti eri elinkeinoissa toimivien vaikuttamisen mahdollisuuksia. Hankkeella edistetään osaamisen, tiedonkulun, innovaatioiden sekä yrittäjyyden lisääntymistä.

Lapin maaseutuohjelma 2020

Hanke tukee hyvin Lapin maaseutuohjelman toimenpiteitä maaseutuyrittäjyyden edistämiseksi. Utsjoki sijaitsee keskeisellä paikalla arktisella alueella ja hankkeessa tärkeänä tekijänä on rajayhteistyö. Utsjoen elinvoimaisuuden vahvistamiseksi on erittäin tärkeää vaikuttaa siihen, että nuoret näkisivät elämisen mahdollisuuksia kotiseudullaan ja palaisivat kotiseudulle opiskelujen jälkeen. Hankkeessa tehdään koulutuksen ja elinkeinojen välistä yhteistyötä ja tuodaan esille yrittämisen mahdollisuuksia.

Hankkeen yhtenä teemana on poron kokonaisvaltainen hyödyntäminen ja jatkojalostus sekä poromatkailun kehittäminen. Porotalous on Utsjoen kunnalle erittäin tärkeä elinkeino, mikä tulee huomioida myös matkailun kehittämisessä. Matkailu tuo paineita maankäyttöön, mutta antaa samalla mahdollisuuksia mm. porolihatuoitteiden menekin lisäämiseen sekä poroihin liittyvän ohjelmapalvelutoiminnan kehittämisessä. Hankkeessa lisätään osaamista luonnontuotealan mahdollisuuksista ja sitä kautta luodaan uusia elinkeinomahdollisuuksia mm. monialayrittäjille tai lisäänsaintamahdollisuuksina.

Utsjoen kuntastrategia

Hanke toteuttaa suoraan Utsjoen kunnan visiota 2025: "Utsjoki on saamelaisia perinteitä kunnioittava ja rohkeasti tulevaisuuteen suuntaava kunta. Kunnan elinvoimaisissa kylissä tuotetaan palveluja sekä saamen että suomen kielellä. Utsjoki on tunnettu luontaiselinkeinoistaan, kansainvälisestä elinkeinotoiminnastaan sekä kulttuuri- ja luontomatkailupalveluistaan." Hankkeessa kehitetään kulttuurisensitiivinen

yhteistoiminnan muoto vahvistamaan kylien elinvoimaisuutta. Hankkeessa katsotaan rohkeasti tulevaisuuteen vahvistamalla elinkeinojen yhteistyön kautta syntyviä uusia yrittämisen mahdollisuuksia ja palveluja. Hankkeessa perustana ovat vision mukaiset Utsjoen kunnan vahvat elinkeinot.

Kuntastrategiassa tavoitteina on:

- parannetaan rajakaupan, viennin ja rajatyön edellytyksiä
- haetaan aktiivisesti uusia ja innovatiivisia kestävän kehityksen mukaisia liiketoimintamahdollisuuksia
- edistetään luontaiselinkeinoja ja mm. luontoon ja kulttuuriin pohjautuvia liiketoimintamahdollisuuksia
- luontoon ja kulttuuriin pohjautuvan matkailuelinkeinotoiminnan kehittäminen ja kansainvälistyminen
- omaleimaisen kuntaimagon vahvistaminen

b. hankkeen tavoitteet

1. Testataan uutta vuorovaikutteista toimintamallia, missä eri elinkeinojen edustajat yhdessä pohtivat ratkaisuja murrosvaiheessa olevan kunnan elinvoimaisuuden nostamiseksi ja uusien yrittämisen mahdollisuuksien löytämiseksi. Toimintamallin perustana on kulttuurisensitiivisyys, missä toimintaa kehitetään saamelainen kulttuuri ja toimintatapa huomioiden.

2. On löydetty uusia markkinoita, jotka hyödyntävät alueen mahdollisuuksia uniikkina ja monipuolisena luonto- ja kulttuurimatkailukohteena. Tätä edistetään viestinnän keinoin.

3. Tunnistetaan kasvavan ja kansainvälistyvän matkailun yhteistyömahdollisuudet muiden toimialojen kanssa. Törmäyttämällä eri elinkeinoja tunnistetaan potentiaalisia tuotteita ja palveluja, jotka voivat realisoitua liikevaihdon kasvuksi ja uudeksi yritystoiminnaksi. Kaikessa pohjana on kulttuurisensitiivinen toimintatapa.

3.1. On löydetty uuden yrittämisen mahdollisuuksia poron jatkojalostukseen ja erikoistuotteiden valmistamiseen liittyen. Yrittäjät ovat lähteneet kehittämään omaa tuotevalikoimaa ja käynnistävät yhteistyötä mm. julkisen keittiön ja ravintoloiden kanssa.

3.2. On löydetty uuden yrittämisen mahdollisuuksia liittyen luonnosta saatavien raaka-aineiden jatkojalostamiseen sekä hyödyntämiseen mm. osana matkailijoille tarjottavia palveluja ja tuotteita.

3.3. On löydetty uuden yrittämisen mahdollisuuksia liittyen tunturijärvien, jokien ja jäämeren liiketaloudelliseen hyödyntämiseen matkailutuotteina. Yrittäjät ovat lähteneet kehittämään vesistöihin liittyviä ohjelmapalvelutuotteita.

3.4. On löydetty uuden yrittämisen mahdollisuuksia saamelaiskulttuurin ja matkailun välisessä yhteistyössä. Kulttuuriin pohjautuva ohjelmapalvelutoiminta on kehittymässä.

3.5. On löydetty rajat ylittävään yhteistyöhön pohjautuvan matkailun eri muotojen uusia mahdollisuuksia mm. ostosmatkailu, kokousmatkailu ja ruokamatkailu.

4. Nuorten tietoisuus alueen elinkeinoista sekä työllistymis- ja yrittämisen mahdollisuuksista on lisääntynyt.

4.2. Toteutus

Hankkeessa oli viisi työpakettia, joiden kautta lähdettiin toteuttamaan hankkeelle asetettuja tavoitteita.

Työpaketti 1. Elinkeinojen kulttuurisensitiivinen ja verkostomainen kehittämismalli

Työpaketti 2. Uudet markkinat: Alueen tunnettuus uniikkina ja monipuolisena luonto- ja kulttuurimatkailukohteena kasvaa

Työpaketti 3. Uusien yrittämisen mahdollisuuksien kehittäminen

Työpaketti 4. Edistetään nuorten paikkakunnalle jäämistä mm. tuomalla tietoisuuteen perinteisten ja paikallisten elinkeinojen tuomat yrittämisen ja työllistymisen mahdollisuudet

Työpaketti 5. Hankehallinnointi

a. toimenpiteet

Työpaketti 1. Elinkeinojen kulttuurisensitiivinen ja verkostomainen kehittämismalli

Hankesuunnitelmassa toimenpiteet:

- o Testataan uutta toimintamallia, jossa eri elinkeinojen ja kulttuurien edustajat pohtivat ratkaisuja elinvoimaisuuden nostamiseksi (elinkeinojen kehittämistyöryhmä). Tätä työtä tukee maakunnalliset asiantuntijatahot.

- o Kootaan elinkeinojen kehittämistyöryhmä, jossa on mukana eri elinkeinojen edustajat: Tenolaakson yrittäjät ry., Saamelaismatkailu ja yrittäjät ry. sekä Paistunturin ja Kaldoaivin paliskunnat. Toimialallisesti he edustavat mm. matkailua, porotaloutta ja rajakauppaa.

- o Benchmarking matka, jossa tutustutaan eri kuntien elinkeinojen kehittämistyöhön, esitellään hankkeen toimintaa ja kulttuurisensitiivistä toimintatapaa.

o Työryhmä keskustelee rakentavassa hengessä eri toimialojen törmäyttämisen tuomista mahdollisuuksista ja vaikutuksista. Työryhmässä on vahvasti edustettuna saamelaistoimijat.

o Käytetään mahdollisuuksien mukaan apuna maakunnallista asiantuntijaverkostoa toiminnan tukena: mm. Metsähallitus, Paliskuntain yhdistys, Pohjoisimman Lapin Leader, ProAgria Lappi / Lapin kalatalouskeskus ja yritysneuvontapalvelut, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Redu, Lapin ammattikorkeakoulu, Lapin keittiömestarit ry. Lisäksi raja-alueyhteistyössä asiantuntijatahoina ovat SEG (Norja) ja Pohjoiskalotin rajaneuvonta.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Utsjoen elinkeinojen kehittämishanke käynnistyi toukokuussa 2018 ja 80 %:lla työajalla oleva projektipäällikkö aloitti työnsä heinäkuussa. Hanketta suunniteltaessa oli jo selvää, että kehittämistyössä tarvitaan työryhmä, jonka jäsenet edustavat kunnan eri kyliä ja eri pääelinkeinoja (matkailu, porotalous ja rajakauppa). Itsestään selvää oli myös se, työryhmässä on oltava vahvasti edustettuna saamelaistoimijat, onhan Utsjoki Suomen ainoa saamelaisenemmistöinen kunta.

Elinkeinojen kehittämistyöryhmään pyydettiin kunnan yrittäjäjärjestöjä nimeämään edustajansa. Mukaan työryhmään saatiin Ismo Manninen / Tenonlaakson Yrittäjät ry, Petteri Valle / Saamelaismatkailu ja –yrittäjät ry, Ari-Heikki Aikio / Paistunturin paliskunta, Vesa Länsman / Kaldoaivin paliskunta ja Raimo Hekkanen / elinvoimalautakunnan puheenjohtaja. Ismo Manninen on vientikauppaa (rajakauppa Norjaan) harjoittava yrittäjä Karigasniemeltä, Petteri Valle on matkailuyrittäjä Utsjoen kirkonkylältä ja Raimo Hekkanen matkailuyrittäjä Nuorgamista. Molempien paliskuntien poroisäntien mukana olo elinkeinojen kehittämistyöryhmässä antoi suoran keskusteluyhteyden eri elinkeinojen kesken mm. maankäyttöön liittyvissä asioissa, mikä helpotti ja nopeutti asioiden eteenpäin menemistä. Tässä toteutui käytännössä kulttuurisensitiivinen työskentelytapa.

Elinkeinojen kehittämistyöryhmä muodosti luontaisesti samalla myös hankkeen ohjausryhmän rungon. Ohjausryhmää täydensivät Leader Pohjoisin Lapin edustajana yrityspalveluneuvoja Mika Kolehmainen, rahoittajan edustajana rahoitusasiantuntija Anna-Kaisa Teurajärvi sekä hankkeen johtaja Utsjoen kunnan kehittämis- ja elinkeinopäällikkö Eeva-Maarit Aikio.

Jotta saataisiin hyvät onnistumisen mahdollisuudet päästä hankkeen tavoitteisiin, kartoitettiin heti alkuvaiheessa myös maakunnan asiantuntijaorganisaatioista yhteistyökumppaneita. Tähtäimenä oli saada käyttöön heidän asiantuntemus liittyen

hankkeen toimenpiteiden toteuttamiseen mm. erilaisten koulutusten ja työpajojen järjestämisessä. Lupauksen yhteistyöstä kehittämishanke sai alkuvaiheessa ProAgria Lapilta (yrityснеuvontapalvelut ja Lapin kalatalouskeskus), Lapin koulutuskeskus Redulta, Lapin keittiömestariyhdistykseltä, Lapin ammattikorkeakoululta, Paliskuntain yhdistykseltä ja Metsähallituksen Eräpalveluilta. Myöhemmin mukaan tuli myös Saamelaisalueen koulutuskeskus Sogsakk ja raja-alueyhteistyössä Norjan Tanassa toimiva saamelainen elinkeino- ja kehittämiskeskus SEG (Sámi Ealahus- ja Guorahallanguovddaš / Samisk Nærings- og Utredningssenter A/S).

Benchmarking-matka

Elinkeinojen kehittämistyöryhmä teki benchmarking –matkan 8.-10.5.2019 Länsi-Lappiin, missä tutustuttiin kolmen kunnan elinkeinojen kehittämistyöhön, tehtiin yritysvierailuja ja esiteltiin tutustumiskohteissa Utsjoen elinkeinojen kehittämishanketta ja kulttuurisensitiivistä toimintatapaa. Ajankohdan löytäminen matkalle oli haasteellista johtuen sekä matkailutoimialan että porotalouden vuosikierrosta. Matkan toteutuminen toukokuussa vaikeutti ennen kaikkea tutustumiskohteiden löytämistä matkailutoimialalla, sillä kevätseison jälkeen lähes kaikki paikat olivat sulkeneet ovensa.

Matkaan lähdettiin Nuorgamista keskiviikkoamuna 8.5.2019 klo 6.00, mistä matka jatkui Utsjoelle ja Karigasniemen kautta Norjaan. Karasjoelta ajettiin Kautokeinoon ja sieltä Hettaan tapaamaan Enontekiön kunnan edustajia. Enontekiön kunnan tarjoamalla työlounaalla keskusteltiin yhteistyömahdollisuuksista ja vertailtiin kuntien käytäntöjä mm. elinkeinopalveluiden hoitamisessa ja yrittäjäjärjestön roolia kunnan elinkeinotoimen yhteistyökumppanina. Lounaalla Enontekiön yrittäjien puheenjohtaja esitti kutsun yritysesittelyyn Cape Laplandiin, huskytarhalle. Kutsu otettiin mielellään vastaan, sillä keskustelut koirien matkailukäytöstä ovat olleet pinnalla myös Utsjoella. Hetasta matka jatkui Muonioon Harrinivaan. Vaikka yritys oli sulkenut ovensa sesonin jälkeen ja huoltotyöt olivat kiivaimmillaan, saimme yritysesittelyn. Yritysesittelyn lisäksi tarjoutui mahdollisuus keskustella myös kesämatkailun tilanteesta ja sen kehittämisestä.

Muoniosta matka jatkui Äkäslompoloon, missä yövyimme Ylläksen Yöpuussa tutustuen näin yhteen alueen lomamökkiyrityksistä. Torstain aamupala oli katettu kauppakeskuksessa sijaitsevaan Cafe&Bar Routaan, missä yrittäjä, kunnanvaltuutettu Mikko Lipponen kertoi yrityksestään ja yrittäjien välisestä yhteistyöstä etenkin hiljaisena aikana. Keskusteluun nousi myös elinkeinojen keskinäiset ristiriidat Ylläksen

alueella, missä matkailutoimiala ja kaivannaisteollisuus käyvät ajoittain kiivastakin keskustelua maankäytöstä.

Maankäytön erilaisista tarpeista jatkui keskustelu Kolarin kunnanvirastolla, mihin tehtiin kuntavierailu. Kolarin kunnan edustajina aamupäivän tapaamisessa olivat kunnanhallituksen puheenjohtaja Helena Kaikkonen-Tiensuu, kehitysjohtaja Nina-Maria Möykkynen, maankäyttöinsinööri Kullervo Lauri ja toimittaja Milla Salo. Maankäyttöön liittyvien asioiden lisäksi saatiin kuulla mm. viestinnän tehostumisesta ja monipuolistumisesta sen jälkeen, kun Kolarin kuntaan on palkattu toimittaja tekemään kunnan viestintää.

Yrittäjä Mikko Lipponen esittelee Cafe&Bar Roudan toimintaa.

Kolarin maankäyttöinsinööri Kullervo Lauri kertoo Hannukaisen kaivoksen tilanteesta kh:n pj:n Helena Tiensuu-Kaikkosen, Ismo Mannisen ja Raimo Hekkasen kuunnellessa.

Kolarista matka jatkui Pelloon ja lounas syötiin Vihreällä pysäkillä Kahvila-ravintola Grannissa. Pikainen tutustuminen pienen ”kauppakeskuksen” toimintaan kirvoitti keskustelun erikoisliikkeiden elinmahdollisuuksista Utsjoella.

Benchmarking-matkan kolmas kuntavierailu tehtiin Ylitorniolle torstaina iltapäivällä. Olimme esittäneet toiveen, että saisimme kuulla erityisesti rajakaupan tilanteesta ja Ylitornion kunnan vahvasta yrityspohjasta ja tavasta tehdä yritysneuvontaa. Ylitornion kunnan edustajina olivat kunnanvaltuuston puheenjohtaja Reetta Laitinen ja yritysneuvoja Toni Kraatari. Yrittäjiä tapaamisessa edusti Teemu Alaviippola, jonka yritys Rauta ja Kone Nippeli tekee myös vahvasti kauppaa rajan yli Ruotsiin. Vierailun jälkeen pohdimme, onnistuisiko Utsjoella yrityspalveluiden järjestämänä yrittäjien

säännölliset aamukahvitilaisuudet vaihtuvine asiantuntijavierailuineen Ylitornion tapaan.

Kuntakeskuksesta matka jatkui Meltosjärvellä sijaitsevaan matkailualan perheyrittukseen Loma-Vietoseen, missä majoituttiin ja nautittiin illallinen. Ennen illallista yrittäjä Tuija Kariniemi-Saukkoriipi esitteli toimitilat ja kertoi yrityksen historian ja oman yrittäjyyden polkunsä. Illalliselle oli kutsuttu mukaan porotalouden benchmarkkaamista silmällä pitäen Palojärven paliskunnan poroisäntä Tapio Vuolo ja poromies, poromatkailuyrittäjä Raimo Yliniva Luppoporosta. Luppoporo hoitaa Loma-Vietosen asiakkaiden porosafarit ja näin saimme käytännön kokemuksia yhteistyön merkityksestä matkailun ja porotalouden kesken.

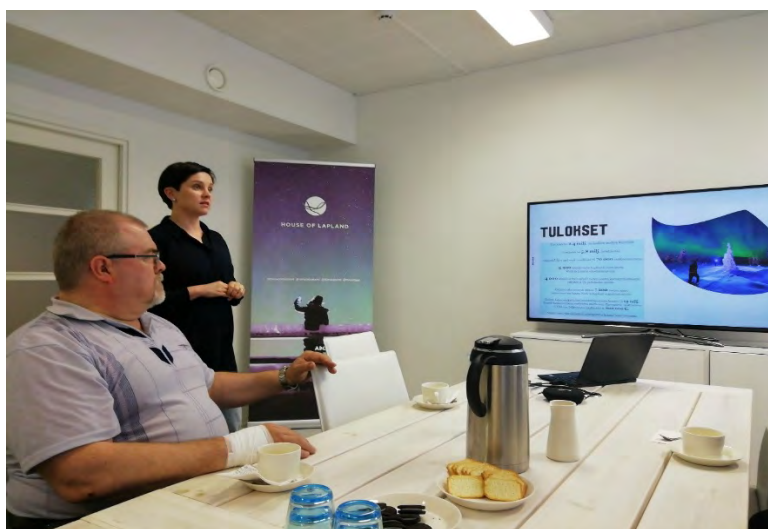
Perjantaina matka jatkui Loma-Vietosella nautitun aamupalan jälkeen Rovaniemelle. Kymmenisen kilometriä ennen kaupunkia sijaitsee yksi Lapin vanhimmista porotilamatkailukohteista Konttaniemen porotila, missä meitä oli vastaanottamassa yrityksen nykyinen toimitusjohtaja Mari Konttaniemi appensa, yrityksen perustajan Matti Konttaniemen ja yhden ympärivuotisessa työsuhteessa olevan oppaan Jannen kanssa. Matti Konttaniemi kertoi yrityksen perustamisen alkuvaiheista ja monien ihmisten epäuskoisesta suhtautumisesta porotilamatkailua kohtaan 1980-luvulla. Mari Konttaniemi kertoi mm. yrityksen sukupolvenvaihdoksesta, toimintaperiaatteista ja asiakkuuksista.

Konttaniemen porotilan pihapiiriin tutustuminen.

Utsjoen kunta omistaa House of Laplandia ja on mukana useammassa HOL:n pyörittämässä ohjelmassa, mm. elinvoimaohjelmassa. Konttaniemen porotilalta matka jatkui kaupunkiin ja HOL:n tiloihin Valtakadulle, missä yhtiön toimitusjohtaja Sanna Tarssanen oli valmiina ottamaan elinkeinojen kehittämistyöryhmän vastaan ja kertomaan yhtiöstä ja eri ohjelmista, joissa Utsjoen kunta on mukana.

House of Laplandista menttiin Lapin Ely-keskuksen tiloihin pitämään sekä elinkeinojen kehittämishankkeen että matkailun maankäyttösuunnitelma –hankkeen ohjausryhmien kokoukset. Elinkeinojen kehittämistyöryhmä muodostaa molempien hankkeiden ohjausryhmien rungon, sillä hankkeet tekivät tiivistä yhteistyötä.

House of Laplandin toimitusjohtaja Sanna Tarssanen esitteli yhtiön toimintaa ja elinkeinojen kehittämistyöryhmän jäsen Ismo Manninen kuunteli tarkkaavaisena.

Työpaketti 2. Uudet markkinat: Alueen tunnettuus uniikkina ja monipuolisena luonto- ja kulttuurimatkailukohteena kasvaa

Hankesuunnitelmassa toimenpiteet:

- o Selvitetään uusia kulttuuri- ja luontomatkailusisältöjä ja mahdollisuuksia sekä niiden käyttäjäkohderyhmiä, joita kaikki yrittäjät pystyvät hyödyntämään.
- o Osallistutaan alueena luonto- ja kulttuurimatkailuun liittyviin markkinointitapahtumiin.
- o Osallistutaan alueesta kiinnostuneiden organisaatioiden tutustumismatkojen järjestelyihin.

o Tehdään muita tarvittavia toimenpiteitä, jotka lisäävät alueen tunnettuutta ja imagon muuttamista mm. viestinnän keinoin.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Alueen tunnettuuden kasvattaminen

Ohjausryhmässä käytyjen keskustelujen sekä erilaisten kyselyjen ja palautteiden perusteella tuli selväksi, että Utsjoella on vielä paljon tehtävää, jotta alueen tunnettuus kasvaisi niin matkailukohteena kuin asuinpaikkanakin. Markkinointiin laitettavat resurssit niin yksittäisessä yrityksessä kuin kunnassakin ovat hyvin rajalliset. Ohjausryhmän toisessa kokouksessa päätettiin keskustelujen jälkeen, että aluemarkkinointiin panostetaan isosti ostamalla asiantuntijapalvelua sen toteuttamiseen. Iso panostus alueen tunnettuuden kasvattamiseen tarkoitti käytännössä sitä, että hankkeen budjetin ostopalveluihin varatuista rahoista noin 70 % meni tähän tarkoitukseen.

Koska kyseessä oli merkittävä taloudellinen panostus, pyydettiin ohjausryhmän jäseniltä evästystä asiantuntijapalveluista tehtävään kilpailutuksen sisältöön. Ennen kuin tarjouspyyntö julkaistiin kaikille avoimena kilpailutuksena sähköisesti Cloudia pienhankintapalvelussa 31.12.2018, kävi tarjouspyyntö vielä kommenttikierroksella ohjausryhmän jäsenillä.

Määräaikaan mennessä tuli neljä tarjousta ja kaikkien tarjousten jättäjien kanssa käytiin tarkentavat neuvottelut 1.2.2019. Painoarvokohtaisesti annettujen pisteiden ja tarkentavien neuvottelujen perusteella asiantuntijapalvelujen tuottajaksi elinvoimalautakunta päätti valita rovaniemeläisen yrityksen Kota collectiven.

Kota collectiven työ alkoi toimintasuunnitelman tarkennuksella ja brändin kirkastamiseen liittyvän kyselyn tekemisellä ja sen tulosten analysoimisella. Aluemarkkinointiin liittyvä työ jatkui koko kesän 2019 ja elokuun ohjausryhmässä hyväksyttiin brändikirja, graafinen ohjeistus ja lanseerauskampanjan sisältö.

Uutta Explore Utsjoki –brändiä lähdettiin lanseeraamaan facebook –kampanjalla, joka kohdennettiin kotimaan lisäksi ulkomaille (Hollanti, Englanti, Sveitsi). Kokemusten mukaan ihmisiä on helpompi aktivoida sosiaalisessa mediassa kilpailujen kautta, joten brändin lanseerauskampanjaan liitettiin kilpailu, missä kysyttiin vastaajilta parasta asiaa Utsjoella. Kampanja lähti käyntiin marraskuun 4. päivä 2019 ja ensimmäisen kampanjaviikon luvut olivat:

orgaaninen näkyvyys: kattavuus 7 674 / sitoutuminen 1 779

maksettu näkyvyys: kattavuus 108 009 / sitoutuminen 1 779
yhteensä: kattavuus 115 683, joista sitoutumisia 4 219.

Facebook-kilpailuun osallistui yhteensä 1 565 ensimmäisen kampanjaviikon aikana.

Kahden kampanjaviikon jälkeen luvut olivat facebookissa seuraavat:

orgaaninen näkyvyys: kattavuus 28 069 / sitoutuminen 2 521

maksettu näkyvyys: kattavuus 180 855 / sitoutuminen 5163

yhteensä: kattavuus 208 924 / sitoutuminen 7 684

Uusia seuraajia Explore Utsjoki facebook-sivu sai 280. Kilpailuun osallistujia oli kahden viikon aikana yhteensä 2 117.

Instagramissa Explore Utsjoki-tili sai uusia seuraajia 128 ja orgaanisen näkyvyyden kautta tuli 648 tykkäystä.

Samaan aikaan Instragramissa pyöritettiin vaikuttajamarkkinointikampanjaa.

Vaikuttajamarkkinoijana oli Terhi Tuovinen, jonka Explore Utsjoki –postauksista tykkättiin 1 630 kertaa.

Only in Laplandin Instagram-tilillä Explore Utsjoki postaukset saivat 1 515 tykkäystä ja facebookissa oli kaksi postausta, joista tykkättiin yhteensä 182 kertaa ja niistä tehtiin kuusi jakoa. Only in Lapland on Lapin virallinen matkailusivusto.

Joulukuussa 2019 toteutettiin Finnmarkin alueelle Norjaan facebook-kampanja, missä kerrottiin jouluostos- ja pikkujoulujen viettomahdollisuuksista Utsjoella. Toinen facebook-kampanja tehtiin tammikuussa 2020, missä kokeiltiin, ovatko norjalaiset kiinnostuneet kokousmatkailusta Utsjoen alueella. Tammikuun kampanjan tulokset tukivat sitä käsitystä, että markkinointikampanja yleisellä tasolla ilman, että voidaan mainita nimeltä yksittäisiä palveluja tuottavia yrityksiä, ei ole toimiva. Kokeilusta opittiin, että kampanjoissa on oltava mukana suora linkki palveluja tarjoavaan yritykseen, jotta siitä saataisiin mahdollisimman suuri hyöty irti.

Kevään 2020 toimenpiteet

Kevään 2020 aikana testattiin lisää ja tuotiin esiin uutta brändiä kolmen viestinnän kärjeksi valitun teeman avulla lähinnä verkossa ja some-kanavissa. Alueen google - löydettävyyttä parani huomattavasti, mutta vielääkään kävijämäärät eivät muodostuneet kovinkaan suuriksi. Paras tilanne todettiin olevan hakusanalla ”majoitus utsjoki”, jolla maaliskuussa 2019 sijoitus oli 14 sivulla 2 ja maaliskuussa 2020 sijoitus oli 1 sivulla 1.

Kevään 2020 aikana toteutettiin myös kaksi vaikuttajamarkkinointikampanjaa Instagramissa. Luontokuvaaja Eeva Mäkisellä on 115 000 seuraajaa IG-tilillään ja hänen kampanja toteutettiin helmikuussa. Hänen julkaisunsa sai 57 147 näyttökertaa ja niihin reagoitiin 6 511 kertaa. Toisen vaikuttajamarkkinoijan Terhi Tuovisen huhtikuun kampanja sai 48 924 näyttökertaa, mitä voidaan pitää hienona lukuna, kun hänen IG-tilillään on 16 900 seuraajaa.

Kaikkien some –kampanjoiden kautta yhteensä lähes 450 000 ihmistä näki julkaisuja Utsjoelta.

Kota collective teki kuvapankin ja brändivideon, jotka ovat kaikkien utsjokelaisten yritysten käytössä korvauksetta. Materiaalin käytöstä on tehty ohjeistus ja käyttäjät tekevät kunnan kanssa sopimuksen, mikäli haluavat käyttää materiaalia omissa markkinointitoimenpiteissä. Eniten kyselyjä materiaalista on tullut matkailuyrityksiltä ja matkailukoordinaattori on ollut ja on edelleen avainasemassa tehdyn materiaalin jakamisesta yrityksille ja eri some-kanaviin.

Yhteenvetona voi todeta, että alueen tunnettuuden kasvattamiseen ja löydettävyyteen on panostettava entistä enemmän pitkäjänteisellä sisällöntuotannolla ja suunnitelmallisella palveluiden esilletuomisella.

Tiedottaminen brändiuudistuksesta

Elinkeinojen kehittämishanke teki tiivistä yhteistyötä Utsjoen matkailun maankäyttösuunnitelma –hankkeen kanssa ja hankkeet pitivät mm. yhteisiä info- ja keskustelutilaisuuksia eri kylissä. Maaliskuussa 2019 järjestettiin hankkeiden yhteiset kyläillat 25.3. Utsjoella valtuustosalissa ja 26.3. Karigasniemessä kylätalolla. Näistä kyläilloista tiedotettiin useilla facebook-tileillä, sähköpostiviesteillä, kylien ilmoitustauluilla sekä Inarilainen –lehdessä molemmilla kielillä, saameksi ja suomeksi.

Explore Utsjoen brändiuudistuksesta tehtiin mediatiedotteet suomeksi ja englanniksi. Tiedotteen perusteella Lapin kansa julkaisi sekä digi- että printtilehdessä jutun 12.11.2019 otsikolla ”Utsjoki uudisti matkailunsa brändiä yhdessä kolmen kylänsä väen, paliskuntien ja yrittäjien kanssa”. Saariselän Sanomissa jutun otsikkona oli ”Utsjoki uudisti matkailubrändinsä yhdessä paikallisyhteisön kanssa”.

Tiedote sai myös Englannissa The Guardian –lehden kiinnostumaan Utsjoesta ja Visit Finlandin PR-osaston kanssa käytiin alustavia keskusteluja lehden toimittajan vierailusta Utsjoelle kesällä 2020. Korona esti tämän vierailun toteutumisen. Myös joulukuun 13. päivä Forbesissa julkaistussa jutussa ”A Local Guide To Exploring Finland” nostettiin Utsjoki esiin yhtenä parhaana revontulten katselupaikkana eli kansainvälistäkin näkyvyyttä on hankkeen vaikutuksella alueelle saatu.

Koulutukset

Aluemarkkinointia päätettiin tehdä pääasiassa digikanavia hyödyntäen ja siihen perustuen järjestettiin kaksi koulutuspäivää, joissa kouluttajina toimivat Kota collectivesta Harri Tarvainen ja Jani Kärppä. Koulutukset olivat kaikille avoimia ja maksuttomia. Ensimmäinen koulutuspäivä pidettiin 29.8.2019, joka oli some-koulutuspäivä ja toinen pidettiin 24.10.2019, missä keskityttiin verkkosivustoon. Koulutuksessa käytiin läpi keskeiset sisällöntuotannon perusteet, viestin muotoilu asiakas- ja hakukonelähtöisesti sekä olennaisia teknisiä yksityiskohtia Google löydettävyyden edistämiseksi. Koulutuksesta tiedotettiin eri kanavissa, mm. elinkeinotoimen facebookissa, sähköpostilla yrittäjille, kunnan verkkosivuilla tapahtumissa sekä paikallislehti Inarilaisessa.

Markkinointitapahtumat

Hankesuunnitelman mukaisesti oli mahdollisuus osallistua luonto- ja kulttuurimatkailuun liittyviin markkinointitapahtumiin. Tähän perustuen päätettiin osallistua Oulussa järjestettäville Pohjois-Suomen erämessuille 17.-19.5.2019. Osallistuminen oli perusteltua myös uuden brändin esiintuomisen ensikokeiluna ja ennen kaikkea alueen tunnettuuden kasvattamisella. Explore Utsjoen lisäksi myös kunnan uutta logoa testattiin yhteensopivuudella brändin kanssa. Utsjoen yrityksille lähetettiin sähköposti ja kerrottiin mahdollisuudesta osallistua kunnan osastolle esimerkiksi esitteiden muodossa. Paikan päälle Erämessuille yrityksistä tuli Luossan Tero Ronkainen ja esitteitä saatiin viideltä yritykseltä jaettavaksi.

Alueen tunnettuuden kasvattamista uniikkina ja monipuolisena luonto- ja kulttuurimatkailukohteena lähdettiin tekemään tammikuussa 2020 Helsingissä järjestetyille perinteisille Matka –messuille. Utsjoen kunnalla oli oma pieni osasto Inari-Saariselkä Matkailu-osaston vieressä, koska haluttiin selkeästi profiloitua omaksi matkailukohteeksi eikä vain olla osana ISM:a. Messuille osallistui kunnan

matkailuyrityksistä fyysisesti neljä ja pari muuta yritystä oli mukana esitteiden muodossa.

Uudistetun matkailubrändin avulla oli tarkoitus jatkaa alueen tunnettuuden kasvattamista toukokuussa Lapin Erämessuilla Rovaniemellä, minne olimme varanneet osaston helmikuussa. Messut ovat keränneet aikaisempina vuosina yli 20 000 kävijää, mutta koronapandemia esti tämänkin tapahtuman järjestämisen ja meillä jäi näin yksi iso tapahtuma hyödyntämättä aluemarkkinoinnin näkökulmasta.

Kuvassa Kaldoaivin paliskunnan varaporoisäntä Niila Laiti, hankkeen johtaja Eeva-Maarit Aikio ja yrittäjä Tero Ronkainen Pohjois-Suomen erämessuilla Oulussa.

Työpaketti 3. Uusien yrittämisen mahdollisuuksien kehittäminen

Tässä työpaketissa huomioitiin vahvasti toimintaympäristö eli kun toimitaan saamelaisenemmistöisessä kunnassa, on huomioitava saamelaiskulttuuri ja toimittava kulttuurisensitiivisesti. Läpi kaikkien toimenpiteiden toteuttamisen selvitettiin samalla myös yritysten kehittämistarpeita ja tiedotettiin yritystoiminnan mahdollisuuksista ja saatavalla olevista yritysneuvontapalveluista.

Työpaketti jakaantui viiteen eri alatoimenpiteeseen: poronlihan jatkojalostus, luonnosta saatavat raaka-aineet ja niiden jalostaminen, vesistöjen laajempi käyttö, saamelaiskulttuuri ja matkailun eri muodot.

3.1 Poronlihan jatkojalostus

- o Tuodaan paikallisille yrityksille esille poron jatkojalostukseen ja erikoistuotteiden tekemiseen liittyviä mahdollisuuksia, mm. kehitetään uusia mahdollisia tuotteita, joita kaikki yrittäjät pystyvät hyödyntämään sekä selvitetään lähiruuan hyödyntämismahdollisuudet julkisessa keittiössä ja ravintoloissa.
- o Järjestetään tuotekehitykseen liittyviä opintomatkoja
- o Selvitetään yritysten tuotteiden kehittämistarpeet sekä tuetaan mahdollisen yritysryhmähankkeen tekemisessä.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Utsjoen kunnassa on kuusi poronlihan jatkojalostusyritystä. Elinkeinotoimi oli jo ennen hankesuunnittelua saanut kyselyä kentältä, millaisia mahdollisuuksia olisi saada tukea poronlihan markkinointiin joidenkin vähäisempää kysyntää olevien ruhonosien ja erikoistuotteiden osalta. Tätä asiaa lähdettiin viemään tuotekehitysnäkökulmaa korostaen hankesuunnitelman sisälle ja yhteistyökumppaneiksi saatiin Lapin koulutuskeskus Redun elintarvikekoulutus ja Lapin keittiömestariyhdistys. Elintarvikeopettaja Hannu Pekkalan ja Lapin keittiömestariyhdistyksen puheenjohtaja Petri Selanderin kanssa pidettiin koulutuksen sisällönsuunnittelupalavereja. Lähtökohtana oli, että työpajoihin osallistujien kanssa yhdessä tuotekehitteläisiin oppilaitoksen keittiössä mm. sellaisia tuotteita, jotka pystyttäisiin viemään ravintola-asiakkaan lautaselle.

Tuotekehitystyöpajat suunniteltiin toteutettaviksi kolmen kerran kokonaisuutena ja sesonkien ulkopuolella, jotta osallistumismahdollisuus olisi poronlihanjalostajien lisäksi myös ravintoloiden keittiöhenkilökunnalla. Ensimmäinen tuotekehitystyöpaja ja opintomatka Rovaniemen seudun poronlihan jalostajiin piti toteuttaa syyskuun 2018 puolivälissä ruskasesongin jälkeen ennen kuin erotuskausi alkaa. Työpajaa ei pystytty

järjestämään, sillä vain yksi yritys ilmoitti lopulta osallistuvansa työpajaan. Muut yritykset eivät sitoutuneet tämän toimenpiteen toteuttamiseen ja toimenpidettä ei näin ollen päästy toteuttamaan suunnitelmia pidemmälle.

Suunnitelmissa oli saada myös yritysryhmähanke pystyyn, missä oltaisiin päästy kehittämään yhteistyötä poronlihamarkkinoinnissa ja logistiikassa. Tästä asiasta projektipäällikkö kävi keskustelua ennakkoon Paliskuntain yhdistyksen toimistopäällikön kanssa ja todettiin, että olisi erittäin järkevää yrittää saada yhteinen markkinointi- ja myyntialusta ja sekä yhteinen kuljetusketju Utsjoelta läpi Suomen kaikelle sille jalostetulle poronlihalle, minkä Utsjoen poronlihajalostajat tuottavat. Epäily oli kuitenkin vahva, että aika ei vielä ole kypsä tällaiselle toiminnalle ja tämä epäily konkretisoitui.

Porotilamatkailun kehittäminen

Matkailun kasvun myötä Utsjoella on lisääntynyt kysyntää ohjelmapalveluyrityksille ja ennen kaikkea autenttisille aktiviteeteille kuten porosafareille. Rahoittajan myönteisellä suhtautumisella käytettiin poronlihan tuotekehitykseen budjetoidut rahat porotilamatkailun kehittämisen työpajaan. Asiassa lähdettiin liikkeelle kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta. Parasta olisi ollut, mikäli työpajaan osallistuneet porotilamatkailuyrittäjät olisivat päässeet lähtemään benchmarking – matkalle, mutta kaikille sopivaa ajankohtaa ei kalenterista löytynyt. Ainoa toteuttamiskelpoinen vaihtoehto oli tuoda porotilamatkailuyrittäjä pitämään työpajaa Utsjoelle.

Kriteeriksi työpajan pitäjälle laitettiin, että yrityksen pitää olla pitkään alalla toiminut, jotta löytyisi tarpeeksi näkemystä ja kokemusta yrityksen toiminnan kehittämisestä ja hallitusta kasvusta kansainvälisten asiakkaiden parissa. Kriteerit täytti Napapiirin porofarmi Oy, joka piti työpajapäivän Utsjoella lauantaina 31.8.2019.

Lähiruoan hyödyntäminen julkisessa keittiössä

Utsjoella on kirkonkylällä keskuskeittiö, missä valmistettu ruoka jaetaan eri toimipisteisiin mm. koululle ja päiväkotiin. Karigasniemen koululla valmistetaan ruoka, samoin Nuorgamin koululla. Keskuskeittiön emäntä on pyrkinyt yhtenäistämään näiden kolmen valmistuspisteen ruokalista ja ostotoimintaa, mutta

edelleen jotkin perinteet ja asenteet ovat kehittämisen kannalta katsoen haasteellista muuttaa.

Paikallisia raaka-aineita pyritään käyttämään mahdollisuuksien mukaan, mutta aterian hinta määrittää osaltaan mm. poronlihan ja lohen käyttöä. Kiertävällä ruokalistalla on pyritty kerran viikossa valmistamaan jotain porosta ja siinä onkin hyvin onnistuttu. Tenon lohta on käytetty lähinnä herkkuketkiin vanhusten ruokailussa. Kun tarkastellaan lähiruoan osuutta kokonaishankinnasta euroina, niin kunnassa on hyvä tilanne moneen muuhun kuntaan verrattuna.

Kevätahavan kypsytettävää poron kuivalihaa

3.2 Luonnosta saatavat raaka-aineet ja niiden jalostaminen

- o Tuodaan paikallisille yrityksille ja toimijoille esille luonnon raaka-aineiden ja niiden jalostustoimintaan liittyvät mahdollisuudet.
- o Järjestetään benchmarking-matka Kemijärvelle Lapin koulutuskeskus REDU:n Kemijärven toimipisteeseen sekä tutustumaan Inarin luonnontuotealan kehittämistoimintaan ja Luovakan toimintaan.
- o Järjestetään luonnontuotteiden keräämiseen ja hyödyntämiseen liittyviä koulutuspäiviä.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Tätä toimenpidettä lähdettiin toteuttamaan luonnontuotteiden keräämiseen ja hyödyntämiseen liittyvien koulutuspäivien suunnittelulla. Liikkeelle lähdettiin tammikuussa 2019 suunnittelupalaverilla, jonne oli pyydetty mukaan kaksi paikallisen hortan asiantuntijaa. Palaverissa suunniteltiin villiyrttien ja sienten keräämistä kaupallinen näkökulma ja yrittäjyys vahvasti huomioiden. Palaverin tuloksena

päätettiin järjestää villiyrttikurssit Nuorgamissa ja Karigasniemellä sekä kauppasienikurssit Utsjoella ja Karigasniemellä. Koulutusten ajankohdiksi sovittiin villiyrttikurssi Nuorgamissa, Pulmankijärvellä 15.-16.6. ja Karigasniemellä 20.-21.7. Sienikurssien ajankohdiksi sovittiin 17.-18.8. Utsjoella ja 24.-25.8. Karigasniemellä. Koulutuspäivien yhteistyökumppaniksi pyydettiin Utsjoen kansalaisopisto ja kouluttajat kilpailutettiin.

Villiyrttikurssit saatiin pidettyä suunnitellusti ja suuresta suosiosta johtuen kursseille suunniteltiin jatkokoulutuksena yrttien ja marjojen jatkojalostamiseen liittyvää koulutuspäivää kaupallinen näkökulma huomioiden. Tämä koulutuspäivä piti alun perin toteuttaa lokakuussa 2019, mutta siirrettiin pidettäväksi huhtikuussa 2020, jotta osallistujilla olisi valmiudet mm. erilaisten yrttisiirappien, mehujen, teesekeitusten ja hyytelöiden valmistukseen heti uuden satokauden alkaessa. Koronapandemiasta johtuen koulutus jouduttiin kuitenkin perumaan kokonaan.

Sienikurssit jouduttiin perumaan johtuen kuivasta kesästä ja sen aiheuttamasta sienikadosta Utsjoella.

Lapin koulutuskeskus REDU:n Kemijärven toimipisteessä koulutetaan luonnonvaratuottajia ja suunnitelmassa oli tehdä benchmarking-matka sinne. Samalla oli tarkoitus tutustua myös Luovakan toimintaan Inarissa. Kemijärvellä ei kuitenkaan alkanut syksyllä 2019 luonnontuoteneuvojan koulutusta, joten benchmarking-matka jäi toteutumatta.

3.3. Tunturijärvet, joet ja jäämeri

- o Selvitetään yhteistyössä Metsähallituksen ja osakaskuntien kanssa vesistöjen hyödyntämismahdollisuudet kalastusmatkailun ohjelmapalveluissa.
- o Mietitään uusien tuotteiden ja uuden yritystoiminnan mahdollisuuksia Utsjoella liittyen vesistöjen hyödyntämiseen matkailussa.
- o Järjestetään kolme verkostoitumis- ja opintomatkaa rajan ylittävän yhteistyön merkeissä Norjan lähialueille.
- o Selvitetään yritysten tuotteiden kehittämistarpeet.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Tunturijärvet

Matkailun ohjelmapalveluissa on ollut tarve löytää tunturijärviä, joille matkailuyrittäjät voisivat viedä asiakkaitaan kalastusreissulle. Ongelmana on ollut

paitsi sopivien kohteiden löytäminen, myös kohteisiin pääseminen, johtuen maan omistukseen ja käyttöön liittyvistä asioista.

Hankesuunnitelman mukaisesti lähdettiin selvittämään yhteistyössä Metsähallituksen Eräpalveluiden kanssa, olisiko asiaan löydettävissä ratkaisuja. Utsjoen kunnan alueella sijaitsevista maista 80 % on valtion omistuksessa eli ilman yhteistyötä Metsähallituksen kanssa ei asia etene. Oman haasteensa yhteistyöhön tuo se, että tunturijärvistä keskusteltaessa ollaan tekemisissä jopa kolmen eri vastuualueen kanssa: Eräpalvelut, Luontopalvelut ja Kiinteistökehitys.

Ensimmäinen kaikille avoin keskustelu- ja infotilaisuus pidettiin 7.9.2018 Eränkävijöitten majalla, missä mukana olivat Lapin kalatalouskeskus (ProAgria Lappi) ja Metsähallituksen Eräpalvelut. Lapin kalatalouskeskuksen toiminnanjohtaja Eero Liekonen ja Metsähallituksen Eräpalveluiden erikoissuunnittelija Markku Vierelä pohjustivat esityksillään aihetta ja toivat esiin osakaskuntien merkityksen tunturijärvien osalta. Keskustelua käytiin myös erityisperusteisen kalastusoikeuden merkityksestä vesistöjen käytölle. Kalastuslupapolitiikka ja tunturijärvien saavutettavuus herättivät myös kovasti keskustelua.

Eräpalveluiden näkemys tunturijärvien kehittämisestä matkailukäyttöön pohjautui aikaisempiin kokemuksiin alueelta: asia tuskin etenee ennen kuin paikalliset ja nimenomaan erityisperusteisten kalastusoikeuksien omistajat sitoutuvat lähtemään yksimielisesti kehittämään tunturijärvikohteita ja niiden saavutettavuutta.

Yhteistyötä myös tämän toimenpiteen toteuttamisessa tehtiin Utsjoen matkailun maankäyttösuunnitelma –hankkeen kanssa, mutta haaste jatkuu edelleen eli miten matkailun ohjelmapalveluihin löydettäisiin lisää tunturijärviä, joille matkailuyrittäjät voisivat viedä asiakkaitaan kalastusreissulle.

Eero Liekonen Lapin kalatalouskeskuksesta ja Markku Vierelä Metsähallituksen Eräpalveluista Eränkävijöitten majalla keskustelutilaisuudessa 7.9.2018.

Jäämeri

Norjan lähitunturit ja jäämeri antavat lisämahdollisuuksia ohjelmapalveluiden järjestäjille niin Utsjoella kuin Norjan naapurikunnissakin. Rajan ylittävän yhteistyön ja verkostoitumisen merkeissä päätettiin hankkeen puitteissa järjestää kolme opintomatkaa Utsjoelta Norjaan. Ensimmäinen näistä matkoista toteutui 24.10.2018 hankkeen johtajan Eeva-Maarit Aikion vetämänä. Mukana oli neljästä utsjokelaisesta yrityksestä edustajat ja he pääsivät testaamaan kuningasrapusafaria ajatuksena, olisiko tuote sellaisenaan sopiva heidän asiakkaille ja toimisiko yhteistyö norjalaisen safariyrittäjän kanssa. Tämä opintomatka suuntautui Varangerin vuonon pohjukkaan.

Opintomatkalaiset rantautumassa mereltä kuningasrapusaaliin kanssa

Syksyllä 2019 suunniteltu opintomatkka Kirkkoniemen suuntaan jouduttiin siirtämään yhteensattumien vuoksi keväälle 2020. Keväällä piti tehdä myös viimeinen opintomatkka Porsangerin vuonolle, mutta molemmat opintomatkat jouduttiin perumaan koronapandemian vuoksi.

Jokia ovat viime vuosiin asti hyödyntäneet käytännössä vain kalastajat. Tenojoen uusi vuonna 2017 voimaan tullut kalastussääntö romahdutti kalastusmatkailijat sekä Tenojoella että Tenoon laskevissa sivujoissa. Tämä osaltaan aikaan sai muutoksen siinä, että vesistöjä alettiin hyödyntää myös muussa aktiviteettitoiminnassa kuin vain kalastuksessa. Vuoden 2019 kesällä alkoi eri sosiaalisen median kanavat täyttyä kuvista, joita matkailuyritykset ja heidän asiakkaat postasivat niin vene- kuin kanoottiretkiltä, samoin kuin myös suppailusta. Aktiviteetteja tarjoavat yritykset joutuivat investoimaan lisää välineistöä paitsi vesistöissä tapahtuvaan toimintaan, myös maastopyöräilyyn, sillä se on kasvattanut suosiota hurjasti myös Utsjoella. Uudet tuotteet ohjelmanpalveluissa ovat laajentaneet myös asiakasrakennetta.

3.4. Saamelaiskulttuuri

o Törmäytetään matkailuyrittäjät sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kulttuurialan asiantuntijat ja käsityöyhdistykset pohtimaan, miten kulttuuriyrittäjyyttä saadaan aikaiseksi

o Saamelaismusiikin osalta tehdään yhteistyötä Sámi musihkkaakademiiha hankkeen ja verkoston kanssa (Interreg Nord, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Utsjoen kunta, Sámi allaskuvla) musiikkiin pohjautuvan ohjelmanpalvelutoiminnan aikaansaamiseksi.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:**Saamen käsityöt**

Saamelaiskulttuuriin liittyy olennaisena osana käsityöt. Alueella on havahduttu ongelmaan, että perinteisten käsitöiden taitajien joukko uhkaa harventua ja uusia osaajia tulee liian vähän. Käsitöitä tarvitaan mm. matkamuistoiksi ja nimenomaan alueella valmistetuilla käsitöillä on virinnyt matkailijoidenkin keskuudessa kysyntää. Ratkaisua lähdettiin hakemaan törmäyttämällä Saamelaisalueen koulutuskeskus, paikallinen käsityöyhdistys Siella ja matkailuyrittäjät ensimmäiseen yhteiseen kokoontumiseen maaliskuussa 27.3.2019. Mukana oli myös Leader Pohjoisin Lapin Parasta pohjoisesta –hanke, missä yhtenä toimenpiteenä oli edistää käsityöyrittäjyyttä. Samalla saataisiin mahdollista yhteistyötä eri hankkeiden kesken aikaan.

Kokoontumiseen oli hankkeen johtaja Eeva-Maarit Aikio kutsunut Inarista Saamelaisalueen koulutuskeskuksen käsityöopettajat rehtori Eeva-Liisa Rasmus-Moilasen johdolla, paikallisen käsityöyhdistys Siellan puheenjohtaja Birit Vuolabin, matkailuyrittäjiä edustavan Petteri Vallen sekä aktiivisen saamenkäsitöiden tekijän Eila Tapiolan. Mukana verkkoyhteyden kautta oli myös Leader Pohjoisin Lapin Parasta pohjoisesta –hankkeesta Mika Kolehmainen.

Tapaamisessa keskustelua käytiin hyvässä hengessä ja yhtenäinen näkemys oli, että saamenkäsitöiden tekijöitä olisi saatava lisää jo pelkästään kulttuurin säilymisen takia. Sen lisäksi pohdittiin mm. keinoja, millä saataisiin luotua lisää käsityöyrittäjyyttä alueelle. Sámi Duodji –merkin käytöstä keskusteltiin pitkään ja esiin tuotiin se seikka, että tuotteita, jotka on tarkoitettu matkamuistoiksi ja joilla ei ole perinteistä käyttötarkoitusta, ei merkitä Sámi Duodji – merkillä. Tämä tulisi ottaa huomioon matkamuistoksi tarkoitettujen saamenkäsitöiden osalta.

Matkailuyrittäjiltä ovat matkailijat kyselleet mahdollisuutta nähdä, miten saamenkäsitöitä tehdään ja voiko itse osallistua pienimuotoisesti käsitöiden tekemiseen (esim. pirtanauha). Iso haaste on kuitenkin löytää sopivia tiloja näytösluonteisiin tapahtumiin kuin myös siihen, että käsitöiden tekemisestä tulisi matkailijoille uusi aktiviteettimahdollisuus matkailuyrityksissä.

Utsjoen kunta ja Saamelaisalueen koulutuskeskus ovat yhteistyössä käynnistämässä keväällä 2021 hanketta, jonka tarkoituksena on löytää uusia yhteistyömahdollisuuksia ja -malleja erityisesti käsityön, matkailun ja siihen liittyvän koulutuksen saralle. Yhtenä konkreettisenä tavoitteena on kehittää ansaintamalleja käsityö- ja matkailuyritysten yhteistyölle.

Kuvassa oikealla etualalla SAKK:n rehtori Eeva-Liisa Rasmus-Moilanen, pöydän päässä käsityöyhdistys Siellan puheenjohtaja Birit Vuolab ja vasemmalla etualalla hankkeen johtaja Eeva-Maarit Aikio.

Saamelaismusiikki

Hankesuunnitelman mukaisesti elinkeinojen kehittämishanke on tehnyt yhteistyötä saamelaismusiikki –hankkeen kanssa. Projektipäällikkö veti saamenmusiikinopiskelijoille yrittäjyyden perusteet –opinnot, jotka jakautuivat koko lukuvuoden osalle. Opintoihin kuului sekä lähipäiviä että itsenäistä opiskelua. Yrittäjyysopinnot tähtäsivät siihen, että opiskelijat saisivat perustiedot yrittäjänä toimimisesta, liiketoimintasuunnitelman sisällöstä, sen tekemisestä ja merkityksestä mm. yrittäjätoimintaa rahoittaville tahoille.

Matkailuyritykset ovat tuoneet esiin, että he mielellään tarjoaisivat omille asiakkailleen ohjelmanumerona autenttista saamelaismusiikkia esimerkiksi osana kotailallista. Sámi musihkkaakademiija –hankkeen projektipäällikölle ja opiskelijoille kerrottiin mahdollisuudesta kontaktoida matkailuyrityksiä ja kertoa heille saatavissa olevista palveluista saamenmusiikin osalta.

Ja myös toisin päin: matkailuyrittäjille kerrottiin, että heillä on mahdollisuus mennä kertomaan opiskelijoille tarpeistaan ja toiveistaan saamelaismusiikin esittämisen

osalta ja ehdottamaan yhteistyömahdollisuutta. Yritettiin siis törmäyttää matkailuyrittäjät ja saamen musiikin taitajat.

3.5. Matkailun eri muodot

- o Tehdään selvitys norjalaisten asiakkaiden tuotteiden ja palveluiden tarpeista. Selvityksen avulla pystytään kohdentamaan yritysten tuote- ja palvelutarjonta oikealla tavalla ja tunnistetaan uuden yritystoiminnan mahdollisuudet.
- o Selvitetään yritysten kehittämistarpeita sekä tuetaan mahdollisen yritysryhmähankkeen hankkeistamisessa.
- o Lisätään kansainvälistymiseen ja tuotekehitykseen liittyvää osaamista.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Utsjoella rajakauppa (ml. yksittäisten yritysten vientikauppa) on hyvin merkittävässä asemassa. Päivittäistavarakauppoja kunnassa oli hankkeen alkaessa viisi, joista kaksi sijaitsi sekä Nuorgamissa että Karigasniemellä ja yksi Utsjoen kirkonkylällä. Nyt hankkeen päättyessä molemmista kylistä on suljettu toinen kauppa eli Utsjoella on yksi päivittäistavarakauppa per kylä. Nuorgamin ja Karigasniemen kauppojen asiakkaista yli 90 % on norjalaisia. Viime vuosien aikana huolta rajakauppaan on tuonut Norjan kruunun heikkeneminen, millä on selvä vaikutus kauppojen

liikevaihtoon. Koska kruunun kurssin vaihteluun ei voida vaikuttaa, lähdettiin hankkeessa miettimään sellaisia asioita, joihin mahdollisesti kaupoissa pystyttäisiin vaikuttamaan, esimerkiksi hevi-osaston tuotevalikoima ja laatu. Kuulopuheiden perusteella Suomen puolen kaupat olisivat jäämässä jalkoihin mm. Tanan kauppojen suhteen, sillä kilpailutekijöistä hevi-tuotteiden osalta valikoima, laatu ja myös hinta alkavat olla kilpailukykyisiä norjalaisissa päivittäistavarakaupoissa.

Norjalaisten asiakkaiden merkitys päivittäistavarakaupoille on valtava, mutta ostosmatkailun lisäksi myös muita matkailun muotoja, kuten ruoka- ja kokousmatkailua haluttiin nostaa esiin. Molemmat matkailun muodot kuuluvat kategoriaan, joissa on potentiaalia kasvattaa niitä palveluja tarjoavien yritysten liikevaihtoa.

Hankkeen toimenpiteenä lähdettiin tekemään kartoitusta norjalaisten asiakkaiden palvelutarpeista. Lähtökohtana oli saada selville, kohdentuuko tämänhetkinen tuote- ja palvelutarjonta oikealla tavalla norjalaisille asiakkaille ja pystyvätkö yritykset reagoimaan mahdollisiin esiin tuleviin palvelu- ja tuotetarpeisiin. Lisäksi haluttiin selvittää, onko kysyntää sellaisille palveluille, että ne mahdollistaisivat kokonaan uusien yritysten syntymisen alueelle.

Kartoituksen tekemiseen käytettiin yhteistyökumppanina maakunnallisesta asiantuntijaverkostosta Lapin ammattikorkeakoulua. Lapin ammattikorkeakoulun Tornion toimipisteen liiketalouden markkinointiin suuntautuneet opiskelijat tekivät kenttätutkimuksen 1. - 3.11.2018 välisenä aikana. Kuusi opiskelijaa jalkautui Nuorgamin ja Karigasniemen neljään kauppaan ja kyselylomaketta apuna käyttäen kyselivät asiakkaiden mielipiteitä palvelu- ja tuotetarjonnasta. Tulokset välitettiin kauppiaille sekä heidän kaupparyhmän ketjupäällikölle tiedoksi mahdollisia toimenpiteitä varten. Ketjupäällikön palaute oli: *"Tämän tehdyn kyselyn avulla pystyn osoittamaan ketjumme Helsingin markkinointi-ihmisille markkinointitarpeet myös Norjaan. Kiitos, tämä oli tarpeellinen kysely."*

Hankkeen näkökulmasta katsoen tässä samalla edistettiin oppilaitosyhteistyötä, mutta hieman haasteellista oli toimia pelkästään opiskelijoiden kanssa. Heidän opettaja, jonka piti ohjata tämän selvityksen tekeminen, joutui juuri kyselyn alla pitkälle sairauslomalle. Opiskelijoiden itseohjautuvuudessa oli vielä hieman puutteita ja kyselystä olisi mahdollisesti saatu tiukemmassa ohjauksessa hieman enemmänkin irti. Palautekeskustelussa opiskelijoiden kanssa kävi selväksi, että he ottivat *"vähän loman kannalta, kun ekaa kertaa päästiin niille huudeille"*.

Työpaketti 4. Edistetään nuorten paikkakunnalle jäämistä mm. tuomalla tietoisuuteen perinteisten ja paikallisten elinkeinojen tuomat yrittämisen ja työllistymisen mahdollisuudet

Hankesuunnitelman toimenpiteet:

- o Laajennetaan viime vuonna kokeiltua TET jaksoa poroerotusaidalla ja mietitään sen toteuttamismahdollisuuksia muissa elinkeinoissa.
- o Koordinoidaan nuorten tutustuminen paikallisiin yrityksiin. Vähintään 3 yritystä.
- o Edistetään oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä mm harjoittelupaikkoihin ja opinnäytetöihin liittyen.

TOTEUTUNEET TOIMENPITEET:

Utsjoella on sama ongelma kuin monella muullakin pienellä kunnalla: nuoriso lähtee opiskelemaan muille paikkakunnille ja takaisin opiskelujen jälkeen palaa vain murto-osa lähteneistä. Utsjoen työttömyysprosentti on hyvin matala ja käytännöllisesti katsoen kaikki, jotka ovat työkykyisiä ja – haluisia ovat töissä. Matkailun kasvun myötä rekrytointitarve on lisääntynyt ja samalla työntekijöiden saatavuus on heikentynyt.

Hankkeen tämä työpaketti pyrki osaltaan tukemaan sitä, että nuorilla vahvistuisi käsitys yrittämisen ja elämisen mahdollisuuksista Utsjoella.

Yrittäjyyskasvatus

Uusissa opintosuunnitelmissa yrittäjyyteen liittyvät asiat ovat entistä vahvemmin tuotu esiin. Hankkeen tuella järjestettiin Utsjokisuun koululla yläkoululaisille ja lukiolaisille yrittäjyyden teemapäivä 4.9.2018, mikä liittyi vahvasti seuraavana päivänä olleeseen valtakunnalliseen Yrittäjän päivään. Päivään osallistui myös Karigasniemen koulun yläkoululaisista 8. ja 9. luokan oppilaat.

Eri hankkeiden välistä yhteistyötä tehtiin ottamalla päivään mukaan myös Leader Pohjoisin Lapin Youth Activator Network –hanke, missä nuorten osallisuus ja yrittäjyys ovat pääosassa. Hankkeen projektipäällikkö kertoi hankkeestaan ja sen antamista rahoitusmahdollisuuksista nuorten yrittäjyyskokeiluille ja itsensä työllistämiseen vähäksi aikaa. Projektipäällikkö vieraili syyslukukaudella myös toisen kerran molemmissa kouluissa ja piti oppilaille toiminnallisia tunteja yrittäjyydestä. Oppilaat pääsivät pohtimaan omaa yrittäjyyttään, olisiko heistä yrittäjiksi ja millaista yritystoimintaa he voisivat kehittää. Yritystoiminta aiheena ei ole nuorille kovin tuttu, vaikka monien vanhemmat toimivatkin itse yrittäjinä.

Koulun yrittäjyyspäivä järjestettiin päivää ennen valtakunnallista Yrittäjän päivää ja sinne pyydettiin teeman mukaisesti vieraaksi kunnan kolmen merkittävimmän toimialan yrittäjää kertomaan omista kokemuksistaan yrittäjänä. Raja- / vientikauppaa edusti Ismo Manninen Karigasniemellä toimivasta KarigasKeittiöistä, poroelinkeinosta oli puhumassa Niilo Kalevi Länsman ja matkailutoimialasta Aurora Holidaysin toimitusjohtaja Tiina Salonen, jotka kaikki kannustivat nuoria yrittäjyyteen ja sen antamiin mahdollisuuksiin elää Utsjoella.

Vuoden 2019 valtakunnallisena Yrittäjänpäivänä 5.9. toteutettiin samaa teemaa toisin päin eli koululaiset lähtivät tutustumaan yrityksiin mielessä samalla myös TET-harjoittelupaikat ja tulevat kesätyöpaikat. Hankkeen avulla saatiin koordinoitua nuorten tutustuminen paikallisiin yrityksiin ja konkreettinen rajan yli tehtävä yhteistyö näkyi siinä, että käytiin myös Tanassa Norjan puolella yrityksissä.

Valtakunnallisena Yrittäjänpäivänä 5.9.2019 oppilaat aloittivat yrityksiin tutustumisen Utsjoelta.

Kesätyöseteli

Tähän työpakettiin kuului myös utsjokelaisten nuorten kesätyösetelikokeilu. Hankkeen aloitteesta ensimmäistä kertaa koskaan Utsjoen kunnassa saatiin kesällä 2019 tarjota paikkakunnan nuorille kesätyösetelimahdollisuutta, jotta edistettäisiin nuorten tietoisuutta paikallisten elinkeinojen antamista mahdollisuuksista työllistymiseen ja yrittämiseen. Kesätyöseteli myönnettiin kaikille 16 hakijalle. Vuonna 2020 kesätyösetelin käyttöä sotki pahasti koronapandemia ja sen vaikutus nuorten kesätöiden mahdollisuuksien vähenemiseen.

Oppisopimuskoulutus

Hankkeen tuella järjestettiin sekä Utsjokisuun (3.12.2018) että Karigasniemen (4.12.2018) kouluilla oppisopimusunfot. Infot koordinoitiin yhteistyössä opinto-

ohjaajan kanssa. Päivällä oli tilaisuudet oppilaille ja illan tilaisuuksiin toivotettiin tervetulleiksi yrittäjät ja kaikki, jotka ovat miettineet oppisopimuskoulutusta vaihtoehtona työllistymiselleen.

Iltatilaisuuksien kahvituksesta vastasivat molemmissa kouluissa oppilaat, jotka samalla harjoittelivat yrittäjyyttä. Tehtävänä oli oppia myyntikatetietoutta ja sen perustana tehtiin kustannuslaskentaa.

Utsjokisuun oppisopimusinfon iltatilaisuudessa Lapin koulutuskeskus Redun asiakkuusvastaava Sirpa Martiskainen jakoi stipendit pojille.

Kuvassa vasemmalla työpaikkakouluttajana toiminut Kaldoaivin poroisäntä Vesa Länsman, SAKK:n porotalouden opettaja Outi Jääskö, Sirpa Martiskainen ja stipendien saajat Jere Länsman ja Áron Korpi.

Työpaketti 5. Hankehallinnointi

- o Hankkeen ohjausryhmätyöskentely
- o Hankkeen raportointi ja maksatushakemukset rahoittajan ohjeiden mukaan
- o Hankkeen tiedottaminen
- o Yhteistyön tekeminen mm. Pohjoisimman Lapin Leaderin hankkeiden sekä Sámi musihkkaakademii ja hankkeiden kanssa.

Tämän työpaketin toteutuneet toimenpiteet on avattu loppuraportille asetettujen vaatimusten mukaan alla.

b. aikataulu

Alkuperäinen toteutusaika oli 1.5.2018 – 30.6.2020, mutta hankkeelle tehtiin koronapandemian seurauksista johtuen muutoshakemus ja toteutusaikaa jatkettiin 31.12.2020 saakka.

c. resurssit ja toteutuksen organisaatio

Utsjoen kunta toimi hankkeen toteuttajana. Hankkeen johtajana toimi Utsjoen kunnan kehittämis- ja elinkeinopäällikkö Eeva-Maarit Aikio. Hankkeelle palkattiin projektipäälliköksi Ulla-Maija Uusitalo, joka aloitti työt heinäkuun 2018 alusta, jolloin hanke pääsi varsinaisesti alkamaan. Hankkeen kirjanpito hoidettiin Utsjoen kunnan kirjanpitokäytännön mukaisesti Sarastia Oy:n kautta.

Hankkeella oli ohjausryhmä, jossa jäseninä olivat:

Raimo Hekkanen, yrittäjä, elinvoimalautakunnan puheenjohtaja

Petteri Valle, yrittäjä, Saamelaismatkailu ja –yrittäjät ry

Ismo Manninen, yrittäjä, Tenonlaakson Yrittäjät ry

Vesa Länsman, poroisäntä, Kaldoaivin paliskunta

Ari-Heikki Aikio, poroisäntä, Paistunturin paliskunta

Mika Kolehmainen, yrityspalveluneuvoja, Leader Pohjoisin Lappi 29.2.2020 asti

Anna-Kaisa Teurajärvi, rahoitusasiantuntija, Lapin ELY-keskus

Eeva-Maarit Aikio, hankkeen johtaja, Utsjoen kunta

Ohjausryhmä kokoontui seitsemän kertaa:

vuonna 2018: 21.8. ja 21.11.

vuonna 2019: 26.3., 10.5. ja 28.8.

vuonna 2020: 23.4. ja 5.11.

MAASEUTU 2020

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Ohjausryhmän kokous Nuorgamin Lomakeskuksessa 28.8.2019. Iloisissa kokoustunnelmissa etualalla Kota collectiven Harri Tarvainen, Eeva-Maarit Aikio ja Raimo Hekkanen

d. kustannukset ja rahoitus

Kustannuslajit	Kustannusarvio	Toteuma
Palkat	108 120	108 120
Vuokrat	260	260
Ostopalvelut	70 300	70 295,03
Muut välittömät kulut	171,20	165,50
Flat rate 24 %	25 948,80	25 948,80
Yhteensä	204 800	204 789,33
Rahoitus / kunta	10 240	10 239,47
Rahoitus / Ely	194 560	194 549,86
Rahoitus yhteensä	204 800	204 789,33

e. raportointi ja seuranta

Hankkeesta tehtiin Hyrrään neljä maksuhakemusta ennen loppumaksua ja kaikkien maksuhakemusten yhteydessä raportointiin kullakin maksukaudella toteutuneet toimenpiteet.

Seurantatiedot on viety Hyrrään jokaisen toimintavuoden osalta.

f. toteutusoletukset ja riskit

Hankkeen riskiksi oli hankesuunnitelmassa arvioitu, että ei saada tarpeeksi yhteistyökumppaneita ja osallistujia sitoutumaan kehittämistoimenpiteisiin. Riskiksi oli arvioitu myös se, että erityisesti käsityöyrittäjyyteen ei saada tarpeellista määrää osallistujia mukaan.

Riski toteutui työpaketti 3.1. osalta eli poronlihan jatkojalostajia ei saatu tarpeeksi montaa osallistumaan kehittämistoimenpiteisiin. Tästä johtuen toimenpidettä ei pystytty toteuttamaan suunnitellulla tavalla.

Käsityöyrittäjyys yrittämisen mahdollisuutena niin, että siitä tulisi oikeaa liiketoimintaa yrittäjälle jäi tässäkin hankkeessa vielä yhteistyösuunnitelmien tasolle eli riski realisoitui osallistujien määrän osalta.

4.1. Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneiksi voidaan maakunnallisten asiantuntijaorganisaatioiden ja muiden hankkeiden lisäksi katsoa myös elinkeinojen kehittämistyöryhmän jäsenten taustaorganisaatiot.

Yhteistyötä hankkeen toimenpiteiden toteuttamisessa tehtiin seuraavien kanssa:

- Metsähallitus, Eräpalvelut, Luontopalvelut ja Kiinteistökehitys
- ProAgria Lappi, Lapin kalatalouskeskus ja yritysneuvontapalvelut
- Lapin ammattikorkeakoulu
- Lapin koulutuskeskus Redu
- Saamelaisalueen koulutuskeskus
- Lapin keittiömestariyhdistys
- Paliskuntain yhdistys
- Paistunturin paliskunta
- Kaldoaivin paliskunta
- Tenonlaakson yrittäjät
- Saamelaismatkailu ja –yrittäjät
- SEG (Sámi Ealahus- ja Guorahallanguovddaš / Samisk Nærings- og Utredningssenter A/S)
- Leader Pohjoisin Lappi, Parasta pohjoisesta ja Youth Activator Network-hankkeet
- Sámi musihkkaakademiija –hanke
- Utsjoen matkailun maankäyttösuunnitelma -hanke

4.2. Tulokset ja vaikutukset

Saamelaisenemmistöisessä kunnassa on elinkeinoja kehitettäessä huomioitava vahvasti paikallislähtöisyys ja kulttuurisensitiivisyys. Hankkeessa luotiin toimintamalli, missä eri elinkeinojen edustajista koottiin elinkeinojen kehittämistyöryhmä. Työryhmän jäsenet edustivat kunnan isoimpia toimialoja: rajakauppaa, matkailua ja poronhoitoa. Tällä toimintamallilla saatiin luotua aikaisempaa avoimempi ja suorempi keskusteluyhteys eri elinkeinojen kesken. Yhteistyössä menttiin eteenpäin, mutta edelleen porotalouden ja matkailun ohjelmalveluiden kesken jäi ongelmia ratkottavaksi.

Hankkeessa lähdettiin kasvattamaan Utsjoen tunnettuutta uniikkina ja monipuolisena luontomatkailukohteena erilaisin aluemarkkinoinnin keinoin. Pääpaino oli digitaalisessa markkinoinnissa ja seurantalukujen perusteella voidaan todeta alueen tunnettuuden kasvaneen huomattavasti.

Kun katsotaan kesän 2020 rekisteröityjä yöpymisiä Utsjoen alueella voidaan niissä todeta kasvua edellisiin vuosiin verrattuna. Kasvaneiden majoitusvuorokausien taustalla on varmasti koronapandemian aikaan saama kotimaanmatkailun kasvu,

mutta toivottavasti myös aluemarkkinoinnin eteen tehty työ näkyi lisääntyneissä matkailijavirroissa.

Yöpymiset Utsjoen majoitusliikkeissä (yötä)

Vuosi	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu
2018	2 988	7 963	3 013
2019	2 875	7 389	4 002
2020	4 065	9 845	4 690

Lähde: Visiittori.fi

Tavoitteeksi asetettu vesistöjen monipuolisempi käyttö ohjelman palvelutuotteiden osalta näkyi selkeästi jo vuoden 2019 kesällä. Matkailuyritykset investoivat lisää välineitä aktiviteettien toteuttamiseen ja sosiaalisen median eri kanavat täyttyivät suppailukuvista sekä vene- ja kanoottiretkikuvista. Uusista ohjelman palveluista myös ohjatut maastopyöräretket ympäri vuoden nousivat kunnolla esiin. Näiden Utsjoella uusien, luontoon pohjautuvien aktiviteettien myötä myös matkailijoiden profiili on muuttunut.

Hankkeessa tavoitteena oli myös lisätä nuorten tietoisuutta eri elinkeinojen antamista mahdollisuuksista toimia sekä yrittäjänä että työllistymispaikkoina. Tässä tavoitteessa onnistuttiin hyvin. Hankkeen avulla pystyttiin kouluissa hyödyntämään yhteistyötä yrittäjien kanssa ja toteuttamaan yrittäjäyyskasvatusta käytännön tasollakin.

Koronapandemian levittyä maaliskuussa 2020 aiheutti se paitsi hankkeen toimenpiteiden vaikeutumisen, myös valtavan taloudellisen katastrofin kunnan yrityksille. Monet yrittäjät kertoivat, että pahin skenaario oman yritystoiminnan menestymisen kannalta on ollut Norjan rajan sulkeutuminen. Koronapandemia sulki paitsi naapurivaltakunnan rajan, käytännössä myös kaikki Suomen rajat. Tämä vaikutti välittömästi sekä rajakauppaan että matkailuun ja seurauksena oli toimintojen alasajo yrityksissä. Korona aikaan sai myös sen, että uusien yritysten perustamisia siirrettiin odottamaan parempia taloudellisia aikoja. Kerrannaisvaikutukset tulevat näkymään aluetaloudellisina vaikutuksina vielä pitkään. Hankkeen avulla pystyttiin osaltaan tukemaan, neuvomaan ja auttamaan yrityksiä koronakriisin keskellä, mitä voidaan myös pitää hankkeen tuloksena ja vaikutuksena.

5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Tämän hankkeen avulla saatiin avattua keskusteluyhteyttä eri elinkeinojen välillä (lähinnä matkailusektorin ja porotalouden) ja sitä täytyy jatkossa laajentaa koskemaan kaikkia toimialoja. Eri elinkeinot ovat oppineet tulemaan hankkeen aikana saman pöydän ääreen keskustelemaan asioista rakentavasti. Tätä on syytä hyödyntää, jotta jatkossakin pystyttäisiin kehittämään asioita yhdessä ja sitä kautta saataisiin vietyä asioita eteenpäin niin, että taloudellinenkin puoli kehittyy. *”Meidän pitää saada euro pyörimään alueella”.*

On tärkeää saada myös uusia yrityksiä mukaan saman keskustelupöydän ääreen ja avoimesti nostettava keskusteluun vaikeiksikin koettuja asioita, kuten esimerkiksi yhdenvertainen kohtelu yritysten suhteen. Jatkossa ei kuitenkaan enää riitä pelkkä keskustelu asioista. On löydettävä aktiivinen ote ja lähdettävä innovatiivisesti toteuttamaan asioita käytännön tasolla niin, että se konkretisoituu tulovirraksi yrityksille ja sitä kautta myös aluetalouteen.

Koronapandemia osoitti selvästi, kuinka haavoittuvaista on elinkeinoelämä pienessä kunnassa. Esiin nostettiin peruskysymykset: kenelle myydään ja mitä myydään, jos valtakunnan rajat ovat kiinni? Esityksenä jatkotoimenpiteeksi tähän saatiin entistä voimakkaampi panostaminen kotimaan matkailuun ja markkinoinnin vieminen pidemmälle ja sen oikea kohdentaminen.

Elinkeinojen kehittämishankkeen jatkotoimenpiteistä keskusteltaessa todettiin, että luonnollinen vastuutaho konkreettisten toimenpiteiden edistäjäksi on kunnan elinkeinotoimi. Koettiin, että vielä ei ole otollinen aika yritysryhmähankkeille, etenkin pelkästään yritysten omin voimin.

Ohjausryhmä totesi, että koronan myötä maailma on jo nyt muuttunut niin paljon, että kunnan elinvoiman vahvistamiseen tarvitaan entistä laajempaa ja ennakkoluulottomampaa ajattelua. Ohjausryhmässä käytiin keskustelua ja jopa vaadittiin, että päättäjät kävisivät perusteellisen keskustelun elinkeinotoimen asemasta ja elinvoimalautakunnan merkityksestä osana kunnan hallintoa ja päätöksentekoa.

6. Ohjausryhmän arviointi hankkeesta

Ohjausryhmä koki, että hanke on ollut tärkeä ennen kaikkea siinä, että on päästy ”nousemaan juoksuhaudoista” ja keskustelemaan asioista saman pöydän ääreen. Keskustelujen myötä ymmärrys toisia yrittäjiä ja toisia toimialoja kohtaan on kasvanut, on lähennetty ja yhteydenpito on helpottunut. Hankkeen tavoitteena ollut kulttuurisensitiivinen toimintatapa saatiin toimimaan käytännössä ja keskusteluyhteyksien avaaminen rakentavalla tavalla on ollut niin tärkeää, että tämä kulttuurisensitiivinen toimintatapa on syytä vakiinnuttaa jatkossakin.

Ohjausryhmä on ollut hyvin keskusteleva ja se omalla toiminnallaan pystyi tukemaan hankkeen toimenpiteiden toteuttamisessa sekä määrittelemään suuntaviivoja. Utsjoen brändityön ohjaaminen on hieno esimerkki tästä ohjausryhmän työstä.

Päällimmäisenä koettiin, että yhdessä ollaan saatu paljon aikaiseksi ja hankkeen voidaan todeta olleen onnistunut. Pohdintaan jäi, mitä tehdään seuraavaksi ja miten pystytään hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla kaikki tämä tehty työ.

7. Allekirjoittajat ja päiväys

Vuokko Tieva-Niittyvuopio
kunnanjohtaja